



## ARAŞTIRMA / RESEARCH

# Cinsel istismara uğrayan ergen olguların repertuar grid tekniği ile değerlendirilmesi: kesitsel bir çalışma

Evaluation of sexually abused adolescents cases by the repertory grid technique: a cross-sectional study

Ayla Uzun Çiçek<sup>1</sup>, Emine Çiğil Fettahoğlu<sup>2</sup>, Esin Özatalay<sup>3</sup>, Seda Aybüke Sarı<sup>1</sup>

<sup>1</sup>Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Sivas, Turkey

<sup>2</sup>Serbest Hekim, Antalya, Turkey

<sup>3</sup>Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Antalya, Turkey

*Cukurova Medical Journal 2019;44(3):1007-1016.*

### Abstract

**Purpose:** In this study, we aim to explore how the adolescent girls who have experienced sexual abuse (SA) perceives themselves, their families and their surroundings, using repertory grid technique (RGT) within the scope of personal construct theory (PCT).

**Materials and Methods:** 30 adolescent girls with SA and 25 adolescent girls with no SA were included in the study. RGT was used to assess how the adolescents perceive themselves, their families and their surroundings and the Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES) was used to measure self-esteem. Individual and familial characteristics of the participants were evaluated with a sociodemographic data form developed by the researchers.

**Results:** Based on RGT, it was found that adolescents who had experienced SA perceived themselves as more different and distant from their mothers, their siblings and their close female friends compared with those with no SA. However, they perceived themselves as more similar to their friends that they think who have negative properties. In addition, it was determined that the sexually abused girls had excessive cognitive complexity and higher “self-ideal self” discrepancy than those of nonabused controls. Sexually abused adolescents had lower self-esteem on the RSES scores.

**Conclusion:** SA negatively affects self-perception and perception of the surrounding and it damages self-confidence and the confidence towards the world, thus sexually abused adolescents should be followed up for these problems.

**Keywords:** Adolescent, girl, sexual abuse, personal construct theory, repertory grid technique

### Öz

**Amaç:** Bu çalışmada cinsel istismar (Cİ) mağduru kız ergenlerin kendisini, ailesini ve çevresini algılayışlarının kişisel yapı kuramı (KYK) çerçevesinde repertuar grid tekniği (RGT) ile incelenmesi amaçlanmıştır.

**Gereç ve Yöntem:** Çalışmaya Cİ mağduru 30 kız ergen ve Cİ öyküsü olmayan 25 kız ergen dahil edilmiştir. Ergenlerin kendisini, ailesini ve çevresini algılayışlarını değerlendirmek için RGT, benlik saygısı ölçümü için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) kullanılmıştır. Katılımcıların bireysel ve ailesel özellikleri sosyodemografik veri formu ile değerlendirilmiştir.

**Bulgular:** RGT’de Cİ mağdurlarının Cİ öyküsü olmayanlara göre anne, kardeş ve yakın kız arkadaşlarını kendilerinden daha farklı ve uzak algıladıkları, olumsuz nitelikler yükledikleri arkadaşlarına kendilerini daha özdeş hissettikleri, aşırı bilişsel karmaşıklıklarının olduğu ve “ben-ideal ben” uzaklığının daha fazla olduğu bulunmuştur. Ek olarak Cİ mağdurlarında benlik saygılarının daha düşük olduğu saptanmıştır.

**Sonuç:** Bulgularımız Cİ’nin hem kendilik algısını hem de çevreyi algılamayı olumsuz etkilediğini, kişinin kendine ve tüm dünyaya karşı güveninin sarsıldığını göstermekte, dolayısıyla istismara maruz kalmış ergenlerin bu sorunlar açısından takip edilmeleri gerektiğine işaret etmektedir.

**Anahtar kelimeler:** Ergen, kız, cinsel istismar, kişisel yapı kuramı, repertuar grid tekniği

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Dr. Ayla Uzun Çiçek, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Anabilim Dalı, Sivas, Turkey. E-mail address: dr.f.ayla@hotmail.com

Geliş tarihi/Received: 11.07.2018 Kabul tarihi/Accepted: 17.02.2019 Çevrimiçi yayın/Published online: 12.09.2019

## GİRİŞ

Bir kişilik kuramı olan kişisel yapı kuramı (personal construct theory) (KYK) ve buna dayanan repertuar grid tekniği (RGT) kişinin yaşantıları ve izlenimleri yoluyla oluşan evreninin incelenmesini, yaşamı ve ilişkilerinin, düşünce yapısının anlaşılmasını sağlar. Kuram "kişinin yaşantıları, düşünceleri, duyguları ve davranışları o kimsenin olaylara ilişkin beklentisi yollarıyla kanalize edilir" şeklindeki temel bir önerme üzerine kurulmuştur<sup>1,2</sup>.

Kuramda yapıtaş (izlenim, construct) ve yapılanma sistemi (construction system) olmak üzere iki temel kavram üzerinde durulmaktadır. Kelly insanların yaşantıları ve izlenimleri yoluyla edindiği bilgiyi öznel olarak yorumlayıp anlamlandırarak yaşamlarına dair bir takım "kişisel yapılar" oluşturduğunu belirtmiş, kişisel yapıların tutarlı bir bütünlük içinde bir araya gelmesini "yapılanma sistemi" olarak açıklamıştır. Yapıtaşları ise kişinin çevresindeki olaylara, kişilere veya nesnelere bir takım özellikler atfetmesiyle edinilir. Böylece her birey "kişisel yapı" adı verilen kendine özgü "iyi-kötü", "faydalı-faydasız" gibi iki kutuplu yapıtaşlarından oluşan kendi sistemini geliştirir. İnsanlar deneyimlerini geliştirdikleri kişisel yapılar sayesinde şekillendirir ve sürekli olarak yaşam deneyimlerine dayanan kişisel yapılar yaratırlar<sup>1-3</sup>.

KYK psikiyatrik bozuklukları ayrı başlıklar altında ele almaz, "Yapılanma Bozuklukları" ile ilgilenir. Buna göre, hasta yoktur; "hasta" ve "hastanın yapılanma sistemi" vardır. Kelly yapıtaşlarının değişen koşullarda (örneğin cinsel istismar (Cİ) yaşantısı gibi) bireyin dünyasını düzenleyemediğinde veya deneyimlerin yapıtaşlarına uyarlanmadığı durumlarda anksiyete oluştuğunu belirtir. Bu durumda birey var olan yapılarını yeniden gözden geçirip bunların geçersiz olanlarını değiştirirse ve geçmiş yaşantılardaki yapıtaşlarıyla başka bir seçenek oluşturabilirse anksiyete ile baş edebilir. Böyle bir yapısal seçeneçlilik ortaya çıkarılmazsa oluşturulmuş geçersiz yapılanma sürdürülür. Yineleyici bir şekilde yaşantılarla geçersizlenmesine rağmen aynı yapılanmanın sürdürülmesi de "yapılanma bozukluğunu" ortaya çıkarır. Kelly'e göre anormal davranış ya da patoloji, yaşantılarla yanlışlığı tekrar tekrar kanıtlanan kurguların devam etmesinden ibarettir<sup>1-3</sup>.

KYK'ye göre Cİ kendilik ve başkaları hakkındaki kişisel yapıları ve yapılanma sistemini ihlal eden bir deneyimi temsil eder. Kişinin "dünyanın güvenli,

kendisinin ise sağlam ve yaralanmaz" olduğuna ilişkin temel varsayımını yıkar<sup>4,7</sup>. Kişinin kendisine ve çevresindeki önemli diğerlerine olan bakış açısını etkileyerek "ben" ve "önemli diğerleri" hakkındaki görüşlerinin ve varsayımlarının geçersizlenmesine neden olur<sup>6,8</sup>.

Çalışmalarda Cİ'nin en belirgin etkisinin kendilik yapıtaşları üzerine olduğu ve kendilik yapılanmasının aşırı olumsuz, karmaşık ya da parçalanmış olmasına neden olduğu gösterilmiştir. Bu nedenle Cİ mağdurlarının kendilerini çok daha farklı, çok daha olumsuz ve aşırı (uçlarda) tanımlar kullanarak değerlendirdikleri bildirilmiştir<sup>5-14</sup>. Olumsuz kendilik yapılanması nedeni ile kendilerini hasara uğramış, damgalanmış ve diğerlerinden daha farklı olarak algırlarlar, bu durum diğer insanlarla olan özdeşimin azalmasına ve sosyal izolasyona neden olabilmektedir.

Özetle Cİ mağduru bireylerin kendilerini hem aşırı olumsuz uçlarda hem de diğer insanlara daha az benzedikleri şeklinde yorumladıkları veya kendi benlik algılarında büyük bir çatışmaya sahip oldukları bildirilmektedir. Bu çalışma repertuar grid tekniği kullanılarak Cİ mağduru ergenlerin kendisini, ailesini ve çevresini algılayışlarının nicel yönlerinin incelenmesini ve Cİ'nin kendilik ve yakın ilişkide oldukları başkalarına ilişkin yapılanmayı nasıl etkilediğinin araştırılmasını amaçlamıştır.

## GEREÇ VE YÖNTEM

### Örneklem

Araştırmaya çalışma grubu olarak Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Polikliniğine cinsel istismara uğradığı için ruhsal değerlendirme amacıyla yönlendirilen 14-16 yaşları arasında 29 adli kız olgu ve uğradığı cinsel istismar eylemi sonrasında ruhsal yardım amacıyla bireysel olarak başvuran 1 gönüllü kız ergen alınmıştır. Örneklemimizi oluştururken cinsel istismarın kızlar ve erkeklerde kişilik yapılanması üzerindeki etkisinin dinamik açıdan farklı olabileceği göz önüne alınarak araştırmamıza sadece kız ergenler dahil edilmiştir. Zihinsel gelişim geriliği, görüşme sırasında mani veya psikotik bozukluk belirtileri olanlar, Cİ mağduru erkek ergenler ve çalışmaya katılmaya gönüllü olmayanlar çalışma dışında bırakılmıştır. Çalışmaya katılmayı reddeden olgu olmamıştır. Kontrol grubu olarak herhangi bir cinsel istismar öyküsü ve daha önce herhangi bir nedenle çocuk psikiyatrisi polikliniğine başvurusu olmayan ve zihinsel gelişim

geriliği bulunmayan, yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve sosyoekonomik statü açısından hasta grubu ile eşleştirilmiş 25 sağlıklı ergen alınmıştır. Çalışma 9 ay süresi içerisinde tamamlanmıştır ve 2012 Mayıs-2013 Ocak tarihleri arasında yürütülmüştür. Ebeveynlerden aydınlatılmış yazılı onam ve ergenlerin rızası alınmıştır. Çalışma Helsinki Bildirisine uyumlu olarak Akdeniz Üniversitesi İnsan Deneyleme Etik Komitesi tarafından onaylanmıştır.

### Veri toplama araçları

#### Sosyodemografik veri formu

Katılımcıların sosyodemografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmış olup yaş, cinsiyet, eğitim durumu, aile özellikleri, nerede ve kiminle yaşadığı, ailede ve ergende ruhsal veya tıbbi problemlerin, alkol-madde kötüye kullanımı ya da bağımlılığının olup olmadığı, daha önce yaşanan travmatik deneyimler gibi demografik bilgileri içermektedir. Bu form araştırmacılar tarafından psikiyatrik görüşme esnasında doldurulmuştur. Ayrıca cinsel istismar mağdurları için istismara ait özellikler ile istismarcıya ait özellikleri değerlendirmeye ilişkin bilgiler de bulunmaktadır.

#### Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)

Benlik saygısının olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirmek amacıyla kullanılan bu ölçek Rosenberg<sup>15</sup> tarafından geliştirilmiş, Çuhadaroğlu<sup>16</sup> tarafından ülkemize uyarlanmıştır. Geçerlik katsayısı .71, güvenirlik katsayısı .75 olarak bulunmuştur. İnternal güvenirlik 0.60'dır. Bu çalışmada sadece 10 maddeden oluşan benlik saygısı alt testi kullanılmıştır. Ölçekteki yüksek puanlar olumlu benlik saygısını ifade etmektedir.

#### Repertuar Grid Tekniği (RGT)

Kişinin algıları, yorumları ve bilgileri arasındaki bağlantıları haritalama ve matematiksel ilişkiyi tespit etmeye yarayan RGT, psikiyatri hastalarının “kişisel yapılarını” elde etmek amacıyla Kelly tarafından geliştirilmiştir<sup>1,2</sup>. Bu da insanların belli sorunlara yüklediği anlamı ve tercih ettikleri çözüm yollarının daha iyi anlaşılmasına hizmet eder<sup>1-3,7,14,17,18</sup>.

Kişilerin çevresindeki 'elemanlar' ve bunları niteleyen 'yapıtaşları' gridin iki ögesini oluşturmaktadır. Elemanlar yapıtaşları yönünden sınıflandırılan, kişinin yaşamında önemli yeri olan herhangi bir obje, olay yada kişi/kişilerdir. Yapıtaşları ise elemanları tanımlamak için kullanılan “iyi-kötü” gibi iki uçlu izlenimlerdir. Elemanlar gridin dikey eksenini,

yapıtaşları yatay eksenini oluşturur. Bireyin yaşamında önemli rol oynayan kişiler olgudan öğrenilerek elemanlar elde edilebilir. Yapıtaşlarını kişiden elde etmek için ele alınan elemanların karta yazılmış isimleri üçlü kombinasyonlar halinde sıra ile kişinin önüne konular ve “burada iki kişinin benzer ve dolayısıyla üçüncüsünden farklı olan özelliği nedir?” diye sorulur. Örneğin: anne-baba-kardeş üçlüsü verildiğinde “annem ve babam iyilik yönünden birbirlerine benzerler; kardeşim kötüdür” yanıtı “iyi-kötü” yapıtaşını ortaya çıkarır. Her bir triaddan iki kutuplu yapıtaşları elde edilebilir. Bu şekilde istenilen kadar yapıtaşı farklı üçlüler kullanılarak çıkarılabilir<sup>19</sup>.

Bu çalışmada eleman ve yapıtaşları Cİ mağdurlarında daha önce yapılmış RGT örneklerindeki<sup>8,19</sup> eleman ve yapıtaşları göz önüne alınarak değerlendirilmiş, araştırma bunlardan 10 eleman ve 15 yapıtaşı seçilerek yürütülmüştür. Eleman olarak 'ben', 'olmak istediğim ben' (ideal ben), 'anne', 'baba', 'aynı cinsiyette yakın arkadaş', 'karşı cinsiyette yakın arkadaş', 'bireye en çok zarar veren kişi', 'aynı cinsiyette geçinemediği kişi', 'karşı cinsiyette geçinemediği kişi' ve 'kardeş' olmak üzere 10 eleman belirlenmiştir. Eğer kişi anne-babasını tanımıyorsa veya kardeşe sahip değilse kişiden onun yerini tutan bir kişiyi düşünmesi ve söylemesi istenmiştir. İdeal Ben 'olmak istediğim ben' veya 'gelecekteki 2-3 yıl içinde olmayı hayal ettiğim ben' soruları kullanılarak belirlenmiştir. Yapıtaşları olarak da 'mutlu', 'güzel/yakışıklı', 'başarılı', 'güvenilir', 'girişken', 'eğlenceli', 'sevilen', 'değer veren/ilgili', 'güçlü', 'cesur', 'umutlu', 'rahat', 'alayışlı', 'vicdanlı', 'şanslı ve bu niteliklerin karşıt uçları alınmıştır. 10 elemanın isimlerinin yazılı olduğu 10X10 cm boyutunda kartonlar denegin önüne serilmiş, daha sonra her bir nitelik için bu elemanları sıraya koyması istenmiştir. Her bir yapıtaşı için bu elemanları diğer elemanlarla karşılaştırarak sıraya koyması istenmiştir. Örneğin; “bu kişilerden en mutlu olanı kimdir?” diye sorulmuş ve belirtilen eleman gridda o yapıtaşını gösteren kolonda o elemanın hanesine [1] olarak yazılmıştır. Seçilen eleman çıkarılarak geri kalan 9 eleman için aynı işlem yinelenmiştir. Bu şekilde 'mutlu' yapıtaşına göre elemanlar sıralanmıştır. Daha sonra geri kalan 14 yapıtaşında da elemanlar aynı şekilde sıralanmış ve 10 X 15'lik grid elde edilmiştir.

Araştırmalarda grid tekniğinden elde edilen bazı ölçüler temel alınır. Araştırmamızda bunlardan sadece 'uzaklık' ve 'bilişsel yalınlık-karmaşıklık' ölçüleri kullanılmıştır. Uzaklık bireyin biliş alanında iki eleman arasında yakın ve benzer bir tanımlamanın olup olmadığını belirtir. Çalışmamızda iki eleman

arasındaki uzaklığı saptamak amacıyla öklidyen mesafesi kullanılmıştır. Bilişsel yalınlık- karmaşıklık ise yapıtaşları arası ilişkilerden türetilmiştir. Elemanların her bir yapıtaşında benzer (veya tam tersi) bir sıralama göstermesi bilişsel yalınlık olarak tanımlanmakta iken bilişsel karmaşıklık sosyal davranış ve olayları çok yönlü bir şekilde yorumlama kapasitesidir<sup>20</sup>. Yoğunluk gridde ortalama korelasyonu ifade eder ve korelasyonun düşük olması (düşük yoğunluk) kognitif karmaşıklığın yüksek olduğunu göstermektedir. Gridde yoğunluğun yüksek olması bilişsel yalınlığı, düşük olması karmaşıklığı gösterir.

### İstatistiksel analiz

Verilerin analizlerinde SPSS for Windows 17.0 (Statistical Package for Social Sciences) ve Idiogrid (Idiographic Analysis with Repertory Grids Idiogrid Version 2.4) paket programları kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerde Fransella ve Bannister'in yoğunluk (intensity) kavramı ve Slater'in tek grid çözümlemesine (Principal Components Analysis) ilişkin element arası uzaklık (Element Euclidean Distances) temel alınmıştır<sup>18,21,22</sup>. İstatistiksel değerlendirmelerde kategorik değişkenler arasındaki ilişkileri değerlendirmek için ki-kare testi, iki gruba ait ortalamalar arasındaki farkı değerlendirmek için t-

testi uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve düzeyinin belirlenebilmesi amacı ile Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi  $p < 0.05$  olarak alınmıştır

### BULGULAR

Çalışmaya katılan ergenlerin sosyodemografik özellikleri tablo 1'de sunulmuştur. Yaş, eğitim, yaşadıkları yer, aile yapısı, gelir düzeyi ve anne-babaların yaş, eğitim ve çalışma-iş durumları açısından iki grup arasında fark olmadığı ( $p > 0,05$ ) bulunmuştur. Bununla birlikte, Cİ mağduru ergenlerin ailelerinde sigara kullanımının kontrol grubunun ailelerine göre anlamlı oranda fazla olduğu (sırasıyla %96,7 ve %72) saptanmıştır ( $p = 0,02$ ). RBSÖ'den elde edilen puanlar incelendiğinde Cİ mağdurlarının benlik saygısı puanlarının kontrol grubundan anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmüştür (sırasıyla  $13,57 \pm 7,14$  ve  $24,16 \pm 2,36$ ) ( $t = 7,64$ ,  $df = 36,34$   $p = 0,000$ ). Grid testindeki bilişsel yalınlık ve karmaşıklık durumuna bakıldığında Cİ mağdurlarının kontrol grubuna göre çevreyi ve kendilerini daha tutarsız ve dağınık algıladıkları yani bilişsel olarak aşırı karmaşık oldukları (düşük yoğunluk) saptanmıştır (Tablo 2).

**Tablo 1. Ergenlerin ve ailelerin sosyo-demografik özellikleri**

	Cinsel İstismar <sup>İ</sup> n=30	Kontrol n=25	p
Yaş (yıl)	15.07±0.6	15.16±0.7	0.633
Eğitim Durumu (yıl)	8.60±0.8	8.56±0.8	0.349
Yaşadıkları yer n (%)			
Aileleri ile Birlikte	25 (83.30)	19 (76.0)	0.775
Akraba Yanında	2 (6.70)	2 (8.0)	
Diğer (yatılı okul, yurt)	3 (10)	4 (16)	
Gelir Düzeyi:			
0-1000 TL	10 (33.30)	8 (32)	
1000-3000 TL	13 (43.30)	13 (52)	0.744
3000 TL üstü	7 (23.30)	4 (16)	
Ailede Madde Kullanımı:			
Sigara (var/yok)*	29/1 (96.7/3.3)	18/7 (72/28)	<b>0.02</b>
Alkol (var/yok)	13/17 (43.3/56.7)	8/17 (32/68)	0.394
Madde (var/yok)	3/27 (10/90)	1/24 (4/96)	0.742
Anne			
Yaş (yıl)	39.73± 5.72	41.84±5.11	0.160
Eğitim Düzeyi (yıl)	6.30±2.78	6.88±2.74	0.218
Çalışıyor/çalışmıyor n (%)	17/13 (50.9/49.1)	11/14 (44/56)	0.439
Baba			
Yaş (yıl)	44.79±7.43	45.52±4.6	0.686
Eğitim Düzeyi (yıl)	6.41±2.34	7.64±3.23	0.372
Çalışıyor/çalışmıyor n (%)	26/3 (89.7/10.3)	24/1 (96/4)	0.375

Grid elemanları arasındaki uzaklıklar incelendiğinde Tablo 2’de görüldüğü gibi Cİ grubundakilerin kontrol grubuna göre annelerine, kardeşlerine ve yakın kız arkadaşlarına olan uzaklıkları daha fazladır ( $p < 0,05$ ). Ayrıca bu ergenler benlik saygılarında azalmayı gösteren ideal benlerine de anlamlı olarak uzak

bulunmuştur. Yine ergenlerin anlamadığı kız ve erkek arkadaşlarına kontrol grubundakilerden daha yakın oldukları saptanmıştır ( $p < 0,05$ ). Cİ grubundaki ergenlerin baba, yakın erkek arkadaş ve zarar veren kişi algıları kontrol grubuyla benzerdir ( $p > 0,0$ ).

**Tablo 2. Gridde uzaklıklar ve yoğunluk**

	Cinsel İstismar n=30	Kontrol n=25	p
Yoğunluk	3054.80±932.55	4021.50±678.99	0.00
Ben- İdeal Ben	16.31±3.99	12.35±2.50	0.00
Ben- Anne	13.92±3.74	11.24±2.62	0.00
Ben- Baba	16.06±2.83	16.44±2.85	0.793
Ben- Aynı Cinsiyette Yakın Arkadaş	16.92±4.25	9.82±2.37	0.00
Ben- Karşı Cinsiyette Yakın Arkadaş	17.32±4.13	16.08±4.76	0.934
Ben- Aynı Cinsiyette Anlaşamadığı Arkadaş	15.59±3.83	19.40±3.85	0.00
Ben- Karşı Cinsiyette Anlaşamadığı Arkadaş	16.24±4.03	24.18±2.13	0.00
Ben- Zarar Veren Kişi	18.30±3.87	18.79±3.84	0.256
Ben- Kardeş	16.01±3.56	10.01±1.62	0.00

Gridden elde edilen bulgular arasındaki ilişkiler Tablo 3’de sunulmuştur. Her iki grupta da yaş ile benlik saygısı, diğer önemli kişileri algılama şekilleri ve bilişsel yalnızlık-karmaşıklık düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ( $p > 0,05$ ). Cİ grubundakilerin benlik saygısı puanları ile yakın kız arkadaşına ve kardeşe olan uzaklığın negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Benlik saygısını yordadığı ileri sürülen “ben ve ideal ben” uzaklığına bakıldığı zaman ise bu ergenlerin kendilerini “olmak istedikleri ben’den” ne kadar farklı ve uzak hissedilerse olumlu özellikler attettikleri dostlarından (yakın kız ve erkek arkadaşlar) da kendilerini o kadar uzak ve farklı algıladıkları saptanırken aksine olumsuz özellikler attettikleri kişilerle de (anlaşamadığı erkek arkadaşlar ve kendilerine zarar veren kişiler) kendileri benzer

olarak ve onlara kendilerini yakın olarak algıladıkları saptanmıştır. Kontrol grubunda ise benlik saygısı ile anlamadığı kız arkadaş uzaklığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ( $p < 0,05$ ).

Bilişsel yalnızlık-karmaşıklık ile elemanlar arası uzaklıklar arasındaki ilişkiler incelendiğinde Cİ mağduru ergenlerin kendilerini annelerine yakın ve benzer, kardeş ve yakın kız arkadaşlarına uzak ve farklı algıladıklarında bilişsel karmaşıklığın arttığı gözlenmiştir. Cİ öyküsü olmayan ergenlerde ise farklı ilişki paternlerinin olduğu görülmüştür, buna göre; bu ergenler kendilerini babalarına ve kardeşlerine yakın ve onlarla benzer olarak algıladıkça bilişsel olarak yalnızlaşmaktadırlar.

**Tablo 3. Gridden elde edilen bulgular arasındaki ilişkiye ait veriler.**

kontrol		YAŞ	EĞİTİM	RBS Ö	Y	B_IB	B_A	B_B	B_YK A	B_YE A	B_AK A	B_AE A	B_ZV K	B_K
YAŞ	r	1	0,392	0,056	0	0,102	0,217	0,139	-0,022	-0,038	0,009	-0,307	0,064	0,322
	p	0,053	0,791	0,996	0,628	0,298	0,508	0,917	0,858	0,964	0,136	0,761	0,116	
EĞİTİM	r	0,355	1	0,21	0,013	-0,065	-	0,112	-0,132	-0,177	0,092	-0,143	<b>-,544**</b>	0,286
	p	0,054		0,313	0,953	0,757	0,593	0,407	0,529	0,397	0,663	0,495	<b>0,005</b>	0,166
RBSÖ	r	-0,155	0,076	1	0,376	0,341	-	0,045	0,105	-0,062	,482*	0,356	0,031	-
	p	0,415	0,69		0,064	0,096	0,832	0,747	0,616	0,77	<b>0,015</b>	0,08	0,882	0,862
Y	r	-0,05	0,094	0,182	1	0,129	-	0,235	0,094	0,015	<b>,520**</b>	0,322	0,26	-
	p	0,792	0,621	0,336		0,537	0,257	<b>0,039</b>	0,656	0,945	<b>0,008</b>	0,116	0,21	,458*
B_IB	r	0,137	-0,23	<b>,647**</b>	-	1	0,067	0,044	-0,182	-0,39	<b>,531**</b>	0,237	0,265	0,382
	p	0,469	0,222	0	0,325		0,752	0,835	0,385	0,054	<b>0,006</b>	0,254	0,201	0,06

B_A	r	-0,081	0,019	0,262	<b>,365*</b>	0,047	1	<b>,821*</b>	-0,3	-0,269	-0,157	0,252	0,332	-0,059
	p	0,671	0,92	0,162	<b>0,047</b>	0,804		<b>0</b>	0,145	0,193	0,452	0,224	0,105	0,78
B_B	r	0,088	0,179	0,035	0,07	0,077	0,044	1	<b>-,460*</b>	-0,315	-0,096	0,204	0,329	0,035
	p	0,644	0,343	0,854	0,714	0,684	0,818		<b>0,021</b>	0,124	0,648	0,327	0,108	0,867
B_YKA	r	0,153	-0,041	<b>-,426*</b>	-0,165	<b>,566*</b>	-0,079	0,044	1	<b>,798**</b>	0,111	0,197	0,03	-0,164
	p	0,42	0,83	<b>0,019</b>	0,385	<b>0,001</b>	0,677	0,816		0	0,598	0,344	0,889	0,433
B_YEA	r	0,121	-0,025	0,321	<b>-,463*</b>	<b>,445*</b>	-0,215	0,028	<b>,639**</b>	1	-0,131	0,137	0,028	-0,371
	p	0,524	0,896	0,084	<b>0,01</b>	<b>0,014</b>	0,255	0,885	<b>0</b>		0,533	0,512	0,895	0,068
B_AKA	r	-0,023	0,231	0,011	-0,186	-0,29	-0,175	0,084	-0,068	0,095	1	<b>,534**</b>	0,319	0,063
	P	0,904	0,218	0,956	0,326	0,12	0,354	0,657	0,722	0,618		<b>0,006</b>	0,12	0,765
B_AEA	r	-0,172	0,144	0,038	-0,109	<b>-,458*</b>	-0,232	0,14	-0,151	0,047	<b>,572**</b>	1	0,263	-0,265
	p	0,364	0,449	0,842	0,567	<b>0,011</b>	0,217	0,459	0,426	0,804	<b>0,001</b>		0,204	0,2
B_ZVK	r	0,211	0,168	0,233	-0,188	-0,476*	0,094	-0,003	<b>-,531**</b>	-0,192	<b>,480**</b>	<b>,470**</b>	1	-0,191
	p	0,263	0,376	0,215	0,321	<b>0,008</b>	0,62	0,986	<b>0,003</b>	0,309	<b>0,007</b>	<b>0,009</b>		0,36
B_K	r	0,185	0,018	<b>-,458*</b>	-0,394*	0,26	0,315	-0,026	<b>,392*</b>	0,314	-0,131	0,021	-0,026	1
	p	0,329	0,926	<b>0,011</b>	<b>0,031</b>	0,165	0,09	0,891	<b>0,032</b>	0,091	0,492	0,914	0,891	

\*\* P<0.01 , \* P<0.05 ; RBSÖ: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Y: yoğunluk, B-İB: Ben-İdeal Ben, B\_A: Ben-Anne, B\_B: Ben-Baba, B\_YKA: Ben-Yakın Kız Arkadaş, B\_YEA: Ben-Yakın Erkek Arkadaş, B\_AKA: Ben-Anlaşmadığı Kız Arkadaş, B\_AEA: Ben-Anlaşmadığı Erkek Arkadaş, B\_ZVK: Ben-Zarar Veren Kişi, B\_K: Ben-Kardeş.

**Tablo 4. Gridden elde edilen ortalama değerlerin faktör analizi ve faktör yükleri**

	Faktör I (Sosyal Çevre)	Faktör II (Akran İlişkileri)	Faktör III (Ebeveyn İlişkileri)
“Ben-Kardeş” uzaklığı	0.63		
“Ben-Anlaşmadığı Kız Arkadaş”	-0.79		
“Ben-Anlaşmadığı Erkek Arkadaş”	-0.87		
“Ben-Yakın Kız Arkadaş”	0.42	0.83	
“Ben-İdeal Ben”		0.58	
“Ben-Yakın Erkek Arkadaş”		0.82	
“Ben-Anne”			0.61
“Ben-Baba”			0.88

**Tablo 5. Elde edilen faktörlerin gruplardaki değerleri**

	Cinsel İstismar n=30 (ortalama±sd)	Kontrol n=25 (ortalama±sd)	p
Faktör I (Sosyal Çevre)	0.63±0.84	-0.75±0.56	0.000
Faktör II (Arkadaş İlişkisi)	0.39±1.05	-0.46±0.72	0.001
Faktör III (Ebeveyn İlişkisi)	0.08±0.94	-0.09±1.08	0.720

Faktör analizi için Cİ grubu ve kontrol grubunun oluşturduğu iki grup, faktör analizinin gerektirdiği örneklem büyüklüğüne ulaşmak için birleştirilmiştir. Grid testindeki “zarar veren kişi” dışındaki 8 elemanın “Ben’e” olan uzaklığı üzerinde faktör analizi (Temel Bileşen Çözümlemesi) yapılmıştır. Temel

Bileşenler Analizi Varimax rotasyonu ile yürütülmüştür. Bu analiz sonucunda 3 faktör elde edilmiştir. Bu üç faktörün toplam varyansın %73’ünü açıkladığı görülmüştür. Birinci faktörü bir kutupta “kardeş”, “yakın kız arkadaş”, karşıt kutbunda ise olumsuz niteliklerin atfedildiği “anlaşmadığı

arkadaşlar (kız ve erkek)” teşkil etmiştir. “Anne” de bu eksenin olumlu kutbuna yakın bulunmuştur. Bu faktör “olumsuz karşı olumlu sosyal çevre (değer sistemi)” olarak adlandırılmıştır. İkinci faktör altında ise “Ben’in” “Yakın Kız ve Erkek Arkadaş” ve “İdeal Ben” elemanı ile olan uzaklıkları yer aldığı için “akran ilişkileri” faktörü olarak adlandırılmıştır. Son olarak üçüncü faktöre “Ben’in” “Anne” ve “Baba” elemanlarına olan uzaklıkları yüklenmiştir ve bu faktör “ebeveyn ilişkileri” olarak adlandırılmıştır. Ortaya çıkan faktörler Tablo 4ve 5’de sunulmuştur.

Birinci faktör olan olumsuz karşı olumlu sosyal çevre değeri arttıkça benlik saygısı ( $r=-0,55$  ve  $p=0,00$ ) ve yoğunluk değerlerinin ( $r=-0,31$  ve  $p=0,02$ ) azaldığı bulunmuştur. Benzer şekilde ikinci faktör olan “akran ilişkileri” faktörü de benlik saygısıyla ( $r=-0,54$  ve  $p=0,00$ ) ve yoğunlukla ( $r=-0,45$  ve  $p=0,001$ ) anlamlı düzeyde negatif ilişkinin olduğu saptanmıştır. Üçüncü faktör olan “ebeveyn ilişkileri” ile ne benlik saygısı ne de yoğunluk arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığı görülmüştür ( $p<0,05$ ).

Elde edilen üç faktörün iki gruptaki değerlerinin t testi ile karşılaştırılmasından elde edilen bulgular Tablo 5’de sunulmuştur, buna göre; Cİ grubunda hem sosyal çevre (faktör I) hem de akran ilişkileri (faktör II) değerlerinin kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. “Ebeveyn İlişkileri” (faktör III) değerinin ise her iki grupta benzer olduğu, anlamlı bir farklılığın olmadığı saptanmıştır ( $p>0,05$ ).

## TARTIŞMA

Bu çalışmada Cİ mağduru ergenlerin Cİ öyküsü olmayan yaşlıtlarına göre kendilerini ve çevrelerindeki önemli diğer kişileri algılamalarında farklılıklar sergiledikleri saptanmıştır. Saptadığımız önemli bulgulardan ilki Cİ mağduru ergenlerin kontrollere göre bilişsel olarak aşırı karmaşık bireyler olduklarına dair bulgumuzdur. Aşırı bilişsel karmaşıklık (düşük yoğunluk) durumunda şizofrenik düşünce sisteminde olduğu gibi kişinin dünyaya ve kendine ilişkin yorum ve algıları dağınık ve tutarsızdır<sup>11-13,21</sup>. Bu bulgumuz Cİ mağduru ergenlerin çevreyi ve kendilerini algılamalarının, olaylara getirdikleri kişisel yorum, atıf ve değerlendirmelerinin aşırı (ve genellikle olumsuz) uçlarda, daha tutarsız ve dağınık olduğunu düşündürmüştür. Bu durumda ise dış dünya, ilişkiler ve olaylar kestirilemez bir hal alır ve kişinin dünyayı ve kendini algılayıp değerlendirmesi tutarsızlaşır. Ayrıca yapılanma sistemindeki aşırı bilişsel karmaşıklığın bu ergenlerin kendileri ile diğerleri

arasındaki benzerlikleri (veya farklılıkları) algılama kapasitesindeki azalmayla ilişkili olabileceği de söylenmektedir<sup>10</sup>.

Cİ yaşantısı olanların, çevresinde olup bitenler, elemanlar ve kendileri hakkındaki yorumların, atıf ve değerlendirmelerin aşırı uçlarda (ve genellikle olumsuz) olduğu bildirilmektedir<sup>4-7,10,11</sup>. Bu nedenle insanın dış dünyaya, çevresinde olup biten olaylara, kendi yaşamına ve ilişkilerine bakış tarzını ve yorumlarını belirleyen kişisel yapılar da yer alan temel sayılı ve inançların Cİ ile çarpıklaşacağı veya işlevsel olarak bozuk hale gelebileceği belirtilmektedir<sup>4-6</sup>. Sarsılan bu inançlar “bir daha asla güvende olamayacağı”, “kendi evi ya da başka herhangi bir yerin kendisi için güvenli olmadığı”, “dünyanın acımasız olduğu ve bu dünyada neler olacağını önceden kestirmenin mümkün olmadığı”, “kimsenin kendisiyle ilgilenmediği”, “kendisinin artık yalnız olduğu”, “tehlikelerden korunmanın mümkün olmadığı”, “iyi bir insan olmadığı için başına böylesi bir şey geldiği” yönündedir. Bu şekilde Cİ mağdurlarında “dünya tehlikeli ve güvensiz, ben ise yetersizim” şeklinde olumsuz yapılanma oluşmaktadır. Sonuç olarak Cİ, kişinin kendisine ve çevresindeki diğer insanlara olan bakış açısını önemli oranda etkilemekte ve kişinin “ben” ve “diğerleri” hakkındaki görüşlerinin ve varsayımlarının geçersizlenmesine neden olmakta, yaşamı boyunca olaylara, ilişkilere ve kişilere olumsuz ve tehdit edici anlamlar yüklemelerine yol açmaktadır<sup>4-7</sup>. Geçmiş olumsuz deneyimler üzerinde kendisi ve dünya hakkında olumsuz görüş geliştiren bireyler ise her hareketten kendilerini tehdit edecek bir anlam çıkarmaya başlayarak aşırı uyarılmışlık durumuna girerler, yeni travmalara hazır beklerler ve uyarılara karşı uyarılma eşikleri düşük olur. Dolayısıyla Cİ durumunda mağdurun çevre ile ilişkisi zarar görmekte bu da mağdurun dünyaya kognitif ve emosyonel uyumunu bozmaktadır. Travma sonrasındaki bu olumsuz yapılanmanın bireyi başta TSSB olmak üzere ruhsal bozukluklara daha duyarlı ve yatkın kıldığı da belirtilmiştir<sup>6</sup>.

Araştırmamızda Cİ grubundakilerin benlik saygılarının kontrol grubundaki yaşlıtlarına göre anlamlı olarak daha düşük olduğu saptanmıştır. Birçok çalışmada da Cİ sonrasında kendine güven duygusunda azalma ve benlik saygısında zedelenme olduğu belirtilmekte ve bu sonuç ben-ideal ben uyumsuzluğu olarak yorumlanmakta, olumsuz kendilik kavramı ve kendinden memnuniyetsizliğin göstergesi olarak kabul edilmektedir.<sup>7,8,12,23</sup> Gerçekten

de Cİ mağdurlarında “ben-ideal ben” uzaklığı ile benlik saygısı arasında anlamlı düzeyde negatif ilişki olduğuna dair olan bulgumuz ben-ideal ben uyumsuzluğunun düşük benlik saygısı ile ilişkili olduğuna dair bu yorumları desteklemektedir. Cİ mağdurlarında benlik saygısındaki zedelenmeye katkıda bulunan en önemli etmenlerin ise zedelenmiş cinsellik, damgalanma, acizlik ve kendini suçlama şeklinde kendini algılamadaki değişimlerin olduğu belirtilmiştir<sup>5,7,10-14</sup>.

Çalışmamızın önemli bir diğer bulgusu da Cİ mağdurlarının, kontrollere göre kendilerini önemli diğerlerinden (anne, dost ve kardeş) daha uzak ve farklı olarak algıladıkları (örneğin; bu iyi özellikler ben de yok gibi) olumsuz nitelikler attıkları kişilere (anlaşamadıkları arkadaşları) kendilerini daha yakın bulmaları, onlarla benzer (özdeş) hissetmeleridir. Bir başka deyişle Cİ mağduru ergenlerin hayatlarındaki olumlu özellikli önemli kişilerle aralarına daha keskin sınırlar çizerlerken olumsuz özellikleri olduğunu düşündükleri bireylerle aralarındaki farklılıkları algılayamayıp kendilerini onlar gibi algıladıkları ve bu kişilerle sınırlarını çizemediklerini söyleyebiliriz. Bu durum ise yüksek sosyal izolasyon algısı veya sosyal uyum problemlerinin bir habercisi olabilir<sup>5-7,10,12-14</sup>.

Kontrollere göre Cİ'ye maruz kalmış ergenlerin annelerini kendilerinden uzak hissetmeleri bir anlamda anneleri ile aralarına daha net sınır çekmeleri anne ile ilgili faktörlerden (anne-ergen bağlılığının zayıf olması, annenin duygusal yanıtınlığı ve ihmali, istismar sonrasında ergene karşı davranış ve tutum değişiklikleri gibi) kaynaklanmış olabilir. Özellikle enstet durumlarında bazı anneler “kol kırılır, yen içinde kalır” mantığı ile bu gerçeği örtbas etme eğilimi sergileyebilmektedirler.<sup>24</sup> Bu şekilde istismara göz yumulması durumu mağduru anneden uzaklaşmasına veya anne ile olan ilişkisine daha fazla sınırlama getirmesine neden olmuş olabilir. Bu şekilde aile bireyleri cinsel istismarın ortaya çıkmasını “aile namusunun lekelenmesi” olarak algıyorsa ve gizlemeyi seçiyorsa, mağdurda ailesine karşı yoğun bir öfke, kızgınlık, düşmanlık ve reddedilme duygusunun yaşanma olasılığı artacağından aile üyelerinden uzaklaşma görülebilir.<sup>24</sup> Benzer şekilde olumlu nitelikler atfedilen (yakın) arkadaşına-dosta büyük bir uzaklığın saptanması istismar sonrasında akranlarıyla ilişkilerinin bozulmasıyla ilişkili olabileceği gibi kendini suçlamanın, damgalanmış olarak algılanmanın ve düşük benlik saygısının bir sonucu olabilir. Ayrıca Cİ'ye uğramış bir ergenin akranları tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak dışlanması sonucunda

da yalıtılmışlık duygusu ortaya çıkmış olabilir.

Çalışmamızda kontrol grubundaki ergenlerde annelerle olan mesafe ile bilişsel yalıtılmışlık-karmaşıklık arasında anlamlı bir ilişki saptanmamış olsa da, kendilerini babalarından ne kadar farklı ve uzak algıladıkları bilişsel olarak karmaşıklıklarının o denli arttığı gözlenmiştir. Bu bulgumuz ebeveynlerden (kültürümüzde özellikle otorite figürü olan babadan) kendilerini farklı ve uzak hissettikçe ergenlerin çevrelerine çok yönlü bakabildikleri, tutarsız ve karşıt değerli yapıtaşlarını bütünleştirebildikleri şeklinde yorumlanmıştır. Kontrol grubunda saptadığımız bu bulgumuz ergenlik dönemindeki kimlik gelişimi ve bireyselleşme sürecinde ebeveynlerden bağımsızlaşma, özerklik gereksinimi ve dünyaya bakış açısının genişlemesi gibi normal gelişimsel özellikleri destekler niteliktedir. Fakat Cİ grubunda böyle bir bulgunun olmaması ergenlik sürecindeki anne-babadan uzaklaşmanın, onlara olan bağımlılıklarından kurtulmanın, bireyselleşme yolunda adım atmanın Cİ nedeni ile kesintiye uğradığını düşündürülebilir. Bu bulgumuz temelinde Cİ nedeniyle kimlik gelişimi ve bireyselleşme sürecinin sekteye uğrayacağını düşünmek yanlış olmayacaktır.

Çalışmamız bir takım kısıtlılıklar içermektedir. Bunlardan birisi örneklem sayısının nispeten düşük olması olmasıdır. İkinci olarak, cinsel istismarın kızlar ve erkeklerde kişilik yapılanması üzerindeki etkisinin dinamik açıdan farklı olabileceği göz önüne alınarak araştırmamıza sadece kız ergenler dahil edilmiştir. Son olarak çalışmamız kesitsel nitelikte olup Cİ'nin olgular üzerindeki uzun vadeli etkileri incelenmemiştir. Dolayısıyla sonuçlarımız tüm cinsel istismar mağduru ergenlere genelleme yapılamaz. Bu çalışmanın güçlü bir yanı ise cinsel istismar yaşantısı sonrasında kişisel yapılanmayı, kendilik ve çevre algısını inceleyen az çalışmadan biri olmasıdır.

Sonuç olarak bu araştırma ile elde ettiğimiz bulgular cinsel istismar yaşantısının ergenin hem kendilik algısını ve benlik saygısını hem de çevresindeki kişileri algılamasını ve kişilerarası ilişkilerini olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Bu nedenle Cİ mağduru ergenlere yönelik psikiyatrik hizmetlerde çok yönlü bir şekilde aile içi ilişkiler, sosyal çevre, arkadaş ilişkileri ile ilgili özelliklerin üzerinde ayrı ayrı durulması gerektiği açıktır. Çalışmada ayrıca Cİ yaşantısının bireyin kişinin dünyaya ve kendine ilişkin yorumları ve bakış açısının dağınık ve tutarsız olduğu görülmüştür. Bu durumda kişinin kendine ve tüm dünyaya karşı güveninin sarsıldığı ve dış dünya, ilişkiler ve olayların kestirilemez bir hal aldığı



bililmektedir. Bu nedenle cinsel istismar mağdurlarında psikoterapi ortamında sağlanabilecek iyileştirici güven ilişkisinin kurulması ve hastaya sarsılan güven duygularının yeniden kazandırılmasının faydalı olacağını düşünmekteyiz. Tüm bu bulgularımıza dayanarak çocuk ve ergen ruh sağlığı alanında çalışanların istismara uğramış ergenleri yakından ve uzun süreli takip etmeleri gerektiği açıktır. Böylece bu bireylerin ruh sağlığı korunabilecek ve bundan sonraki ilişkilerine ait olası problemler için önlem alınabilecektir. Gelecek çalışmaların cinsel istismar sonrasında kişisel yapılanmayı, kişinin görüşlerini, yaklaşımlarını, kendilik ve çevre algısını değerlendirmesi bu alandaki anlayışımızı artıracaktır ve elde edilecek bulgular bu bireylerin terapi ve tedavisinde de kullanılabilir.

**Yazar Katkıları:** Çalışma konsepti/Tasarımı: AUÇ, EÇF, EÖ, SAS; Veri toplama: AUÇ, EÇF, EÖ, SAS; Veri analizi ve yorumlama: AUÇ, EÇF, EÖ; Yazı taslağı: AUÇ, EÇF; İçeriğin eleştirel incelenmesi: AUÇ, EÇF, EÖ, SAS; Son onay ve sorumluluk: AUÇ, EÇF, EÖ, SAS; Teknik ve malzeme desteği: AUÇ, EÇF, EÖ, SAS; Süpervizyon: AUÇ, EÇF, EÖ, SAS; Fon sağlama (mevcut ise): yok.

**Bilgilendirilmiş Onam:** Katılımcılardan yazılı onam alınmıştır.

**Hakem Değerlendirmesi:** Dış bağımsız.

**Çıkar Çatışması:** Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

**Finansal Desteği:** Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

**Author Contributions:** Concept/Design : AUÇ, EÇF, EÖ, SAS; Data acquisition: AUÇ, EÇF, EÖ, SAS; Data analysis and interpretation: AUÇ, EÇF, EÖ; Drafting manuscript: AUÇ, EÇF; Critical revision of manuscript: AUÇ, EÇF, EÖ, SAS; Final approval and accountability: AUÇ, EÇF, EÖ, SAS; Technical or material support: AUÇ, EÇF, EÖ, SAS; Supervision: AUÇ, EÇF, EÖ, SAS; Securing funding (if available): n/a.

**Informed Consent:** Written consent was obtained from the participants.

**Peer-review:** Externally peer-reviewed.

**Conflict of Interest:** Authors declared no conflict of interest.

**Financial Disclosure:** Authors declared no financial support

## KAYNAKLAR

- Kelly GA. The Psychology of Personal Constructs: A Theory of Personality (Volume one, 2nd edition). London, Routledge, 1955/1991.
- Kelly GA. The Psychology of Personal Constructs: Clinical Diagnosis and Psychotherapy (Volume two, 2nd Edition). New York, Routledge, 1955/1991.
- Neimeyer RA. An appraisal of constructivist psychotherapies. *J Consult Clin Psychol.* 1993;61:221-34.
- Erbes CR, Harter SL. Constructions of abuse: Understanding the effects of childhood sexual abuse. In *Studies in Meaning: Exploring Constructivist Psychology* (Eds JD Raskin, SK Bridges):27-48. New York, NY, Pace University Press, 2002.
- Harter SL. Constructivist psychology of child abuse and implications for psychotherapy. *The Humanistic Psychologist*, 2001;29:40-69.
- Sewell KW. An approach to traumatic stress. In *The Essential Practitioners Handbook of Personal Construct Psychology* (Ed F. Fransella):163-73. Chichester, UK, Wiley, 2005.
- Maitland HA, Viney LL. Disclosing childhood sexual assault in close relationships: The meanings and emotions women associate with their experiences and their lives now. *Personal Construct Theory & Practice.* 2008;5:148-63.
- Sporle T, Winter D, Rhodes J. Childhood sexual abuse and construction of self and others in people who have experienced psychosis. *J Constr Psychol.* 2011;24:185-207.
- Space LG, Dingemans PM, Cromwell RL. Self-construing and alienation in depressives, schizophrenics, and normals. In *Applications of Personal Construct Theory* (Eds J Adams-Webber, JC Mancuso):365-78 San Diego, CA, Academic Press, 1983.
- Erbes CR, Harter SL. Domain-specific cognitive complexity in survivors of child abuse. *J Constr Psychol.* 1999;12:215-38.
- Harter SL, Erbes CR, Hart CC. Content analysis of the personal constructs of female sexual abuse survivors elicited through repertory grid technique. *J Constr Psychol.* 2004;17:27-43.
- Harter SL, Alexander PC, Neimeyer RA. Long-term effects of incestuous child abuse in college women: Social adjustment, social cognition, and family characteristics. *J Consult Clin Psychol.* 1988;56:5-8.
- Harter SL. Quantitative measures of construing in child abuse survivors. *J Constr Psychol* 2000;13:103-16.
- Neimeyer RA, Harter SL, Alexander PC. Group perceptions as predictors of outcome in the treatment of incest survivors. *Psychother Res.* 1991;1:1-11.
- Rosenberg M. *Society and the adolescent self-image.* New Jersey, Princeton University, 1965.
- Çuhadaroğlu F. *Adölesanlarda benlik saygısı (Tıpta uzmanlık tezi).* Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 1986.
- Bannister D. The rationale and clinical relevance of repertory grid technique. *Br J Psychiatry.* 1965;111:977-82.
- Slater P. *The Principal Components of a Repertory Grid.* London; Vincent Andrews, 1964.
- Briere J. *Child Abuse Trauma: Theory and Treatment of The Lasting Effects.* London, England: CA, Sage , 1992.
- Briere J. Cognitive complexity-simplicity and predictive behavior. *J Abnorm Soc Psychol.* 1955;51:263-8.
- Fransella F, Bannister D. *A Manual for Repertory Grid Technique.* San Diego, CA, Academic Pres. 1977.
- Grice JW. Bridging the idiographic - nomothetic divide in ratings of self and others on the Big Five. *J Pers.* 2004;72:203-41.
- Winter D. Psychological disorder as imbalance. In *International Handbook of Personal Construct Psychology* (Ed F. Fransella):201-9. Chichester, UK,

- Wiley, 2003.
24. Dube SR, Anda RF, Whitfield CL, Brown DW, Felitti VJ, Dong M, Giles WH. Long term consequences of childhood sexual abuse by gender of victim. *Am J Prev Med.* 2005;28:430-8.